

Zmiany w tętnicach wieńcowych w przebiegu choroby Kawasaki w okresie wczesnym i odległym — doświadczenia własne

Anna Obersztyn¹, Anna Baranowska¹, Jarosław Rycaj¹, Ireneusz Haponiuk²,
Beata Banaszak³, Katarzyna Kocyba-Matyja¹ i Małgorzata Szkutnik¹

¹Klinika Wrodzonych Wad Serca i Kardiologii Dzieci, Śląskie Centrum Chorób Serca w Zabrzu

²Klinika Kardiologii i Transplantologii Śląskiej Akademii Medycznej,
Śląskie Centrum Chorób Serca w Zabrzu

³Śląskie Centrum Pediatrii w Zabrzu

Przedrukowano za zgodą z: *Folia Cardiologica* 2006; 13: 584–589

Streszczenie

Wstęp: Zespół Kawasaki jest chorobą o nieznanym dotąd etiologii, w przebiegu której występuje gorączka i tzw. zespół skórno-węzłowo-śluzówkowy. U części pacjentów dochodzi do tworzenia się tętniaków naczyń wieńcowych, co może prowadzić do zawału serca.

Metody: Obserwacją objęto 4 dzieci leczonych z powodu choroby Kawasaki, u których wykonywano badania echokardiograficzne we wczesnym i odległym okresie od ustalenia rozpoznania.

Wyniki: Zmiany w tętnicach wieńcowych rozpoznano u 3 pacjentów we wczesnym okresie choroby, u 1 dziecka tętniak tętnicy wieńcowej utrzymywał się w obserwacji odległej.

Wnioski: Transtorakalne badanie echokardiograficzne najczęściej wystarcza, by rozpoznać i monitorować zmiany w tętnicach wieńcowych w przebiegu choroby Kawasaki. Ocena dystalnych części tętnic wieńcowych wymaga zastosowania innych metod obrazowania, np. koronarografii. Mimo późnego wdrożenia leczenia w chorobie Kawasaki jest możliwa regresja zmian w naczyniach wieńcowych. (*Folia Cardiologica Excerpta* 2006; 1: 377–382)

Słowa kluczowe: choroba Kawasaki, tętniaki tętnic wieńcowych, ultrasonografia

Wstęp

Anatomicznym podłożem choroby Kawasaki jest ostre zapalenie małych naczyń systemowych, które może prowadzić również do zmian w naczyniach wieńcowych, a w konsekwencji — do choroby nie-

dokrwienną serca. Etiologia tego zespołu jest nieznana. Opisywana zwiększona zachorowalność w okresie zimowym oraz cykliczne nawroty co ok. 3 lata mogą sugerować jego wirusową etiologię [1]. Nie można także wykluczyć uwarunkowań genetycznych. Niekiedy może przebiegać z nawrotami, gdzie kolejny rzut choroby pojawia się po kilku latach [2].

Choroba Kawasaki najczęściej występuje między 2. miesiącem a 5. rż., chociaż sporadycznie może pojawiać się do 34. rż. Do typowych objawów klinicznych tego zespołu należą: gorączka, wielopostaciowa wysypka, zapalenie błon śluzowych, spojówek i węzłów chłonnych, a także charakterystyczne zmiany skórne dotyczące dystalnych części

Adres do korespondencji: Dr med. Anna Obersztyn
Klinika Wrodzonych Wad Serca i Kardiologii Dzieci
Śląskie Centrum Chorób Serca
ul. Szpitalna 2, 41–800 Zabrze
tel./faks (0 32) 271 34 01; e-mail: aober@poczta.onet.pl
Nadesłano: 20.02.2006   Przyjęto do druku: 6.10.2006

kończyn, kolejno: błądź, rumień i obrzęki, a następnie łuszczenie skóry palców [3]. Gorączka utrzymuje się śr. 11 dni, ale może trwać przez 3–4 tygodnie. Wysypka pojawia się zwykle w ciągu 5 dni od początku choroby, a zapalenie spojówek wkrótce po wystąpieniu gorączki. Złuszczenie się skóry palców następuje później, w 2.–3. tygodniu.

Zmiany tętniakowate mogą występować w naczyniach obwodowych. Powikłania ze strony serca mogą obejmować zapalenie osierdzia, mięśnia sercowego i wsierdzia, zajęcie układu przewodzącego oraz zapalenie tętnic wieńcowych. Proces zapalny w tętnicach wieńcowych może prowadzić do ich zwężenia lub tworzenia się tętniaków, a w konsekwencji — do niedokrwienia mięśnia sercowego, łącznie z zawałem serca, który jest główną przyczyną zgonów. Tętniaki naczyń wieńcowych powstają po 10 dniach od wystąpienia pierwszych objawów choroby. Ich obecność stwierdza się u 90% pacjentów z niepomysłnym przebiegiem choroby [4].

Rozpoznanie choroby Kawasaki ustala się na podstawie objawów klinicznych, przy czym konieczne jest potwierdzenie co najmniej 4 typowych objawów [3, 5]. W różnicowaniu należy szczególnie uwzględnić jednostki o podobnym przebiegu klinicznym, np. odrę, płonicę, różyczkę, reakcje uczuleniowe na leki, a także młodzieńcze reumatoidalne zapalenie stawów [6].

Wyniki badań laboratoryjnych są niecharakterystyczne (wzrost leukocytozy z podwyższeniem odsetka niedojrzałych form leukocytarnych, wzrost OB, ewentualnie niedokrwistość niewielkiego stopnia), poza pojawiającą się w 2.–3. tygodniu choroby trombocytozą powyżej 500 000/ μ l. W przypadku podejrzenia zajęcia naczyń wieńcowych, mięśnia sercowego lub osierdzia konieczne jest wykonanie elektrokardiografii, echokardiografii, a w uzasadnionych przypadkach koronarografii.

Farmakoterapia w początkowej fazie choroby polega na jednorazowym zastosowaniu immunoglobulin w dawce 1–2 g/kg/mc. (do 10 dni od początku objawów), a następnie salicylanów w dawce przeciwzapalnej (80–100 mg/kg/mc.) do 14. dnia od rozpoczęcia choroby lub do 2–3 dni od ustąpienia gorączki. W razie braku poprawy zaleca się steroidoterapię. Obecnie proponuje się dożylnie leczenie pulsami metylprednizolonu w dawce 30 mg/kg/mc. raz na dobę przez 1–3 dni, co może ograniczać powstawanie tętniaków naczyń wieńcowych [5]. W późniejszym okresie choroby, czyli po 14 dniach od wystąpienia objawów, salicylany w dawce antyagregacyjnej (3–5 mg/kg/mc.) mają zapobiegać powikłaniom zakrzepowym w tętnicach wieńcowych. W przypadku stwierdzenia dużych tętniaków

(o średnicy powyżej 6 mm) lub tętniaków mnogich może być wskazane także leczenie acenokumarolem pod kontrolą INR utrzymywanego w granicach 2,0–2,5 lub heparyną w standardowej dawce [5]. Mimo zastosowanej terapii konsekwencje procesu zapalnego naczyń wieńcowych mogą być bardzo poważne.

Celem niniejszej pracy jest przedstawienie przebiegu choroby i odległych obserwacji u 4 pacjentów leczonych z powodu choroby Kawasaki, u których daignozę postawiono na podstawie objawów klinicznych i badań laboratoryjnych, a powikłania ze strony naczyń wieńcowych rozpoznano na podstawie echokardiografii i potwierdzono w koronarografii.

Metody

Obserwacji poddano 4 pacjentów (2 dziewczynki i 2 chłopców) z rozpoznaniem zespołu Kawasaki. Wiek dzieci w momencie postawienia diagnozy wynosił od 9 miesięcy do 3 lat, a okres obserwacji — 1–10 lat. U tych pacjentów we wczesnym okresie choroby oraz w obserwacji odległej wykonywano kolejne badania echokardiograficzne aparatem Sonos 2000, Sonos 4500 oraz Sonos 7500 za pomocą głowic 3,5/2,5 MHz oraz 7,5/5,5 MHz. Początkowe odcinki naczyń wieńcowych obrazowano w osi krótkiej przymostkowej. U 3 dzieci przeprowadzono także koronarografię, w tym u 2 zarówno we wczesnym, jak i odległym czasie od wystąpienia objawów, a u 1 dziecka tylko we wczesnym okresie choroby.

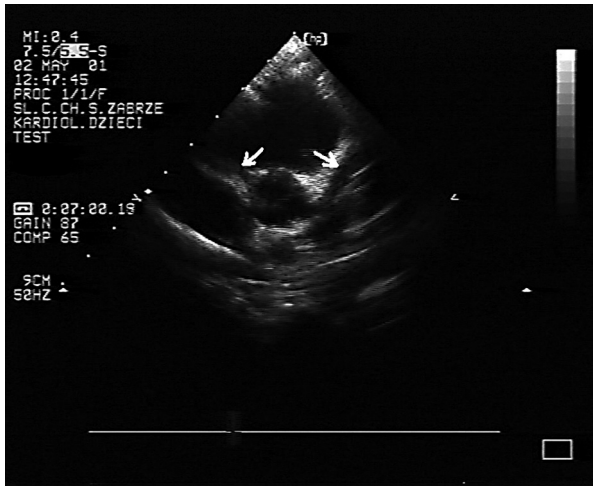
Wyniki

Opis przypadku nr 1

U 9-miesięcznego chłopca (P.T.) 6 tygodni przed przyjęciem do miejscowego ośrodka wystąpił epizod 8-dniowej wysokiej gorączki odpornej na leczenie środkami przeciwzapalnymi, z towarzyszącym zapaleniem spojówek, adenopatią szyjną oraz zakażeniem górnych dróg oddechowych. Dziecko hospitalizowano na Oddziale Intensywnej Terapii Dziecięcej, gdzie kilkakrotnie wystąpiły epizody nagłego pogorszenia stanu ogólnego, rozpoczynające się napadami niepokoju. W tym czasie rejestrowano częstoskurcze nadkomorowe z zaburzeniami świadomości. Dziecko przekazano do miejscowego ośrodka.

Podczas pobytu w klinice w zapisie EKG stwierdzono zmiany sugerujące przebyty epizod niedokrwienia w zakresie ściany przedniej mięśnia sercowego.

W badaniu echokardiograficznym wykonanym 6 tygodni od rozpoczęcia choroby uwidocznił po-

Rycina 1. Badanie echokardiograficzne, projekcja przy-mostkowa, oś krótka naczyniowa. Widoczna zastawka aorty oraz poszerzone początkowe odcinki lewej i prawej tętnicy wieńcowej (strzałki). Badanie wykonane 6 tygodni od rozpoczęcia choroby

szerzenie pnia lewej tętnicy wieńcowej; kurczliwość serca była prawidłowa, nie stwierdzono innych nieprawidłowości (ryc. 1). W koronarografii potwierdzono obecność tętniaka pnia lewej tętnicy wieńcowej o wymiarach 4 mm × 15 mm. Ponadto w arteriografii uwidoczniono zwężenie tętnic biodrowych i odchodzących od nich naczyń, a poniżej odejścia pnia trzewnego stwierdzono klepsydrowate przewężenie aorty, podobnie jak poniżej odejścia tętnic nerkowych.

W trakcie obserwacji szpitalnej podczas monitorowania EKG 2-krotnie wystąpiły epizody zwiotczenia i następowych drgawek uogólnionych z zaburzeniami świadomości, ustępujące po kilku minutach, podczas których w zapisie EKG rejestrowano częstoskurcz nadkomorowy do 180/min. Napady częstoskurczu leczono wlewem amiodaronu w dawce 5 mg/kg/mc. Uwzględniając możliwość zmian w naczyniach ośrodkowego układu nerwowego, wykonano badanie metodą rezonansu magnetycznego centralnego układu nerwowego, w którym nie wykazano zmian naczyniowych.

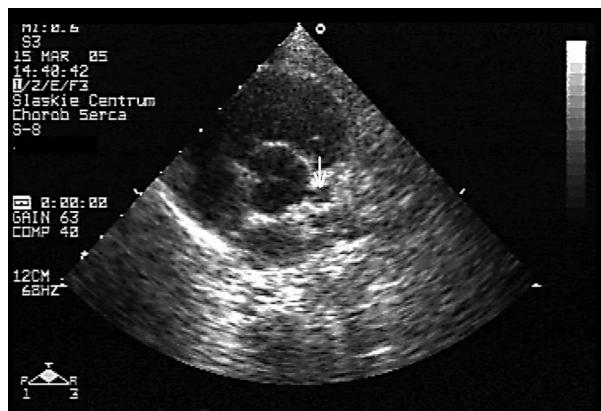
Ze względu na dużą długość czasu od wystąpienia pierwszych objawów choroby do ustalenia rozpoznania nie wdrożono leczenia immunoglobulinami. Z powodu obecności tętniaka w tętnicy wieńcowej i podwyższonej wartości D-dimerów stosowano heparynę w dawce 50 j./kg/mc. przez 4 dni, a następnie acenokumarol pod kontrolą INR, utrzymywanego w granicach 2,5–3,5. Do leczenia włączono także salicylany w dawce antyagregacyjnej 5 mg/kg/mc.

Z powodu zaburzeń rytmu stosowano leczenie β -blokerami, początkowo propranololem w dawce 2 mg/kg/mc., a następnie metoprololem w dawce 1 mg/kg mc., którą zredukowano do 0,5 mg oraz amiodaron (początkowo 10 mg/kg/mc., a następnie 5 mg/kg mc.). Po 28 dniach hospitalizacji chłopca w stanie ogólnym dobrym wypisano do domu z zaleceniem kontynuacji leczenia antyagregacyjnego (salicylany 5 mg/kg/mc.), a także antykoagulacyjnego (acenokumarol pod kontrolą INR) oraz antyarytmicznego (amiodaron 2,5 mg/kg/mc.; metoprolol 0,5 mg/kg/mc). W dalszej obserwacji u chłopca nie występowały stwierdzone uprzednio objawy kliniczne. Po 6 miesiącach od rozpoznania choroby pacjenta ponownie hospitalizowano w tutejszym ośrodku w celu wykonania badań kontrolnych. W standardowym zapisie EKG nie stwierdzono cech niedokrwienia mięśnia sercowego ani zaburzeń rytmu serca; wynik całodobowej rejestracji EKG metodą Holtera był prawidłowy. W badaniu echokardiograficznym nie zaobserwowano obecności opisywanego uprzednio tętniaka tętnicy wieńcowej, co potwierdzono w koronarografii. Wobec prawidłowych wyników badań, a zwłaszcza regresji zmian w naczyniach wieńcowych, odstąpiono od dotychczasowego leczenia salicylanami, antykoagulantami oraz β -blokerami. W przebiegu dalszej obserwacji dziecko badano w poradni przyklinicznej po kolejnych 6 miesiącach, tj. po roku od rozpoczęcia leczenia; wyniki wykonanych wówczas badań elektrokardiograficznych i echokardiograficznych były prawidłowe. Na kolejną wizytę rodzice zgłosili się po 5 latach od rozpoznania choroby. Nie stwierdzono wówczas nieprawidłowości w badaniu przedmiotowym w zakresie układu krążenia, a zapis EKG był prawidłowy, podobnie jak obraz echokardiograficzny.

Opis przypadku nr 2

U 20-miesięcznej dziewczynki (J.K.) wystąpiła przedłużająca się gorączka, polimorficzna wysypka oraz zapalenie błon śluzowych, co było przyczyną hospitalizacji w szpitalu rejonowym. W tym czasie nie obserwowano symptomów sugerujących niedokrwienie mięśnia sercowego. Po 2 miesiącach od wystąpienia pierwszych objawów dziecko skierowano do miejscowego ośrodka z podejrzeniem zespołu Kawasaki.

W wykonanym wówczas badaniu echokardiograficznym rozpoznano tętniaka pnia lewej tętnicy wieńcowej o średnicy 7 mm i długości 10 mm. Zmiany te potwierdzono w koronarografii (długość tętniaka ok. 16,5 mm, szerokość ok. 8–10 mm). Nie obserwowano klinicznych, elektrokardiograficznych i echokardiograficznych cech niedokrwienia

Rycina 2. Badanie echokardiograficzne, projekcja przy-mostkowa, oś krótka naczyniowa. Widoczna zastawka aorty oraz początkowe odcinki lewej i prawej tętnicy wieńcowej. Strzałką oznaczono tętniaka pnia lewej tętnicy wieńcowej. Badanie wykonano po 10 latach obserwacji

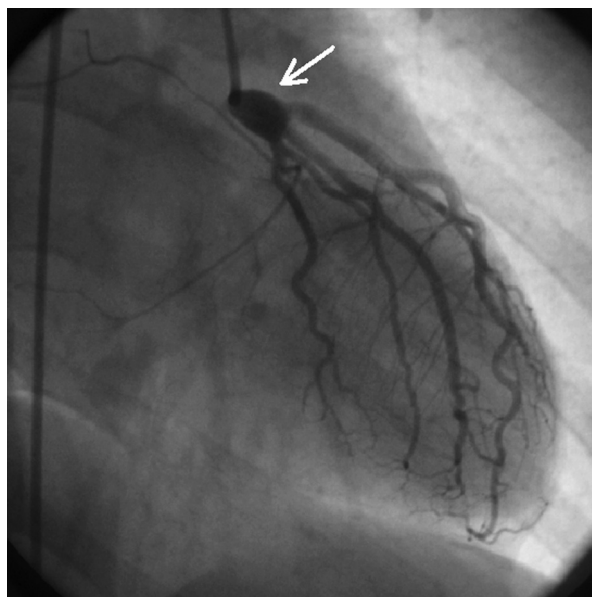
mięśnia sercowego. Do terapii włączono salicylany w dawce antyagregacyjnej (5 mg/kg/mc.). Po 2-tygodniowej obserwacji dziecko wypisano do domu z zaleceniem kontynuowania leczenia antyagregacyjnego. W kontrolnej koronarografii wykonanej 12 miesięcy po przebyciu ostrej fazy choroby wykazano zmniejszenie się średnicy tętniaka do ok. 5 mm i jego długości do ok. 11 mm.

Tętniakowate poszerzenie lewej tętnicy wieńcowej do 4–6 mm, potwierdzone w badaniach echokardiograficznych (ryc. 2) wykonywanych w poradni przyklinicznej, a także w koronarografii przeprowadzonej po 9 latach od rozpoznania choroby (ryc. 3, 4), utrzymywało się w dalszej obserwacji 10-letniej. W tym czasie dziewczynka nie zgłaszała dolegliwości, a w badaniu EKG oraz echokardiografii nie stwierdzono nowych zmian. Wielkość i funkcja skurczowa lewej komory były prawidłowe.

Od momentu rozpoznania zespołu Kawasaki do chwili obecnej dziecko jest długotrwale leczone kwasem acetylosalicylowym w dawce antyagregacyjnej (5 mg/kg/mc).

Opis przypadku nr 3

U 16-miesięcznej dziewczynki (M.C.) obserwowano objawy zapalenia gardła z powiększeniem węzłów chłonnych, różyczkopodobną wysypką, łuszczeniem skóry palców oraz przedłużającą się gorączką. Nie zanotowano klinicznych symptomów zajęcia serca. Dziecko początkowo leczono ambulatoryjnie, a następnie hospitalizowano na oddziale dziecięcym. Po 5 tygodniach od rozpoczęcia choroby dziewczynkę przekazano do tutejszego ośrodka z podejrzeniem choroby Kawasaki. W wykonanym

Rycina 3. Koronarografia, projekcja AP. Widoczny tętniak pnia lewej tętnicy wieńcowej (strzałka). Badanie wykonano po 10 latach obserwacji

Rycina 4. Koronarografia, projekcja AP. Widoczny tętniak pnia lewej tętnicy wieńcowej (strzałka) o wymiarach 10 mm × 4 mm. Badanie wykonano po 10 latach obserwacji

przy przyjęciu badaniu echokardiograficznym stwierdzono cylindryczne poszerzenie początkowych odcinków lewej i prawej tętnicy wieńcowej do 4 mm bez zmian tętniakowatych. Nie zanotowano innych nieprawidłowości. Zapis EKG był prawidłowy. Wyniki kolejnych badań echokardiograficznych wykazały poszerzenie wymiaru tętnic wieńcowych w stosunku do stanu wyjściowego (przyrost

średnicy prawej i lewej tętnicy wieńcowej o ok. 1 mm, do 5 mm; zarys naczyń gładki).

Mimo upływu 5 tygodni od rozpoczęcia choroby zastosowano wlew immunoglobulin w dawce 2 g/kg/mc. W związku z podwyższonymi wartościami D-dimerów do leczenia włączono heparynę w dawce 50 j./kg/mc. przez 5 dni, a następnie antykoagulanty pod kontrolą INR utrzymywanego w granicach 2,5–3,5 oraz salicylany w dawce antyagregacyjnej (5 mg/kg/mc.). Z powodu dalszego poszerzania się tętnic wieńcowych rozpoczęto steroidoterapię, przez 7 dni stosowano preparaty prednizolonu w dawce 1 mg/kg mc. W trakcie pobytu dziecka na oddziale nasiliły się objawy infekcji dróg oddechowych, wobec czego odroczone koronarografię i przekazano pacjentkę na oddział macierzysty. Po upływie miesiąca dziewczynkę ponownie przyjęto do miejscowego ośrodka, a w wykonanym wówczas badaniu hemodynamicznym zobrazowano tętnice wieńcowe o prawidłowej morfologii, bez objawów zmian pozapalnych; średnica lewej tętnicy wieńcowej wynosiła 3,2 mm, a prawej — 3,4 mm. Podobne wymiary i gładkie obrysy naczyń wieńcowych zobrazowano w badaniu echokardiograficznym. Kontynuowano leczenie antyagregacyjne salicylanami w dawce 5 mg/kg/mc. i wobec niemal całkowitej normalizacji obrazu tętnic wieńcowych odstąpiono od terapii antykoagulantami po 6 tygodniach ich stosowania. Po 10 dniach obserwacji dziecko wypisano do domu. W ciągu rocznej obserwacji ambulatoryjnej od rozpoznania choroby potwierdzono prawidłowy obraz naczyń wieńcowych w badaniu echokardiograficznym i zakończono leczenie antyagregacyjne.

Podczas kontrolnych wizyt ambulatoryjnych w 3-letniej obserwacji stan dziecka był dobry, nie stwierdzano niepokojących objawów klinicznych, zapisy EKG były prawidłowe, a obraz echokardiograficzny nie zmienił się.

Opis przypadku nr 4

U 3-letniego chłopca wystąpiły objawy zespołu skórno-śluzówkowo-węzłowego oraz stany podgorączkowe. Pacjenta początkowo leczono ambulatoryjnie z powodu podejrzenia infekcji grypopodobnej, ale wobec braku poprawy klinicznej hospitalizowano go na oddziale dziecięcym szpitala rejonowego. Ze względu na obraz kliniczny sugerujący chorobę Kawasaki i znacznie podwyższone wartości wskaźników zapalnych zastosowano leczenie immunoglobulinami (jednorazowy wlew 2 g/kg/mc.) 2 tygodnie od wystąpienia pierwszych objawów choroby oraz rozpoczęto terapię kwasem acetylosalicylowym w dawce przeciwzapalnej wynoszącej 80 mg/kg/mc. Nie obserwowano objawów niedokrwienia mięśnia

sercowego. Chłopca przekazano do miejscowego ośrodka w 4. tygodniu od wystąpienia pierwszych objawów choroby.

W wykonanym wówczas badaniu echokardiograficznym uwidoczniiono naczynia wieńcowe o prawidłowej morfologii, a zapis EKG też był prawidłowy. Po 10 dniach obserwacji w stanie ogólnym dobrym dziecko wypisano do domu. Leczenie salicylanami w dawce 50 mg/kg/mc. kontynuowano przez miesiąc, następnie zalecono dawkę antyagregacyjną 5 mg/kg/mc. W kontrolnym badaniu ambulatoryjnym wykonanym po 3 miesiącach od rozpoznania choroby oraz w trakcie dalszej półtorarocznej obserwacji stan kliniczny chłopca jest dobry; zapis EKG i obraz echokardiograficzny były prawidłowe. Ponieważ obraz naczyń wieńcowych był prawidłowy, leczenie antyagregacyjne zakończono po 3 miesiącach od rozpoznania choroby.

Dyskusja

Tętniaki tętnic wieńcowych w przebiegu choroby Kawasaki stwierdza się u 15–25% dzieci, u których nie zastosowano odpowiedniego leczenia [5]. W piśmiennictwie podkreśla się konieczność wczesnego (w ciągu 10 dni od wystąpienia pierwszych objawów choroby) wdrożenia terapii immunoglobulinami oraz leczenia przeciwzapalnego w celu zapobiegania zajęciu naczyń wieńcowych [5]. W części przypadków jest to zapewne utrudnione z powodu późnego postawienia ostatecznej diagnozy (niejasny obraz kliniczny). Choroba Kawasaki może być mylnie rozpoznawana jako inna choroba wysypkowa. Nie u wszystkich pacjentów z zespołem Kawasaki występują charakterystyczne 4 objawy lub mają one charakter poronny, a mimo to może dojść do zapalenia naczyń wieńcowych (tzw. atypowy zespół Kawasaki) [5]. Nawet u osób, które leczono immunoglobulinami we wczesnym okresie choroby, może dojść do zmian budowy i funkcji błony wewnętrznej naczyń wieńcowych, niemych klinicznie i niewykrywalnych echograficznie we wczesnym okresie choroby, aż do momentu wystąpienia objawów poważnego zwężenia naczyń wieńcowych [7]. U części pacjentów dochodzi do samoistnej regresji tętniaków naczyń wieńcowych [5]. Jednak regresja tętniaków wiąże się z nieprawidłową przebudową śródbłonna naczyń wieńcowych i jego upośledzoną funkcją [5, 8]. Według aktualnych zaleceń leczenie antyagregacyjne salicylanami (5–10 mg/kg/mc.) kontynuuje się 6–8 tygodni u pacjentów, u których nie doszło do wystąpienia zmian w tętnicach wieńcowych mimo innych objawów choroby lub u których poszerzenie tętnicy wieńcowej miało

charakter przemijający, czyli stwierdzono jego regresję w okresie 1,5–2 miesięcy. Pacjenci z pojedynczym tętniakiem naczynia wieńcowego o średnicy 3–6 mm wymagają leczenia antyagregacyjnego przez cały czas obserwacji. Pacjenci z tętniakami olbrzymimi (> 10 mm średnicy) lub z tętniakami złożonymi zwykle wymagają stałego leczenia antyagregacyjnego ze względu na małe prawdopodobieństwo regresji tak dużych tętniaków. U tych chorych zaleca się także stosowanie antykoagulantów.

W żadnym z przedstawianych przypadków rozpoznania zespołu Kawasaki nie udało się ustalić diagnozy przed upływem 10 dni od pierwszych objawów choroby, co opóźniło wdrożenie właściwego leczenia. Jednak u 2 dzieci zdecydowano o zastosowaniu wlewu immunoglobulin; u 1 z nich nie stwierdzono zmian w obrębie tętnic wieńcowych, a u 1 doszło do regresji zmian w ciągu miesiąca. U 1 pacjenta samoistnie wycofały się zmiany w ciągu 6 miesięcy obserwacji mimo braku leczenia immunoglobulinami oraz terapii przeciwzapalnej. Tylko w 1 przypadku tętniak tętnicy wieńcowej utrzymywał się w 10-letniej obserwacji; u tego dziecka rozpoznanie ustalono stosunkowo późno, dlatego zdecydowano się tylko na profilaktyczne leczenie przeciwzkrzepowe. Tylko u 1 dziecka wystąpiły kliniczne objawy niedokrwienia mięśnia sercowego, które ustąpiły w dalszej obserwacji. W żadnym z przypadków nie doszło do zawału serca, w tym także u pacjenta z utrzymującym się tętniakiem tętnicy wieńcowej w 10-letniej w obserwacji.

W rozpoznawaniu zająca naczyń wieńcowych oprócz echokardiografii pomocna jest także koronarografia, zwłaszcza w celu obrazowania dystalnych odcinków naczyń wieńcowych zarówno u pacjentów we wczesnej fazie choroby, jak i u osób, u których w dalszej obserwacji stwierdzono regresję tętniaków w proksymalnych częściach tych tętnic [5]. W opisywanych w niniejszej pracy przypadkach decydującą rolę w ustaleniu rozpoznania odegrało badanie echokardiograficzne, a wyniki koronarografii były zgodne z jego rezultatami. Istnieją także inne techniki obrazowania naczyń wieńcowych, jak rezonans magnetyczny lub ultrasonografia komputerowa [5]. Jednak badanie echokardiograficzne ze względu na nieinwazyjność, dużą dostępność i możliwość częstego powtarzania nadal ma najważniejsze znaczenie w rozpoznawaniu powikłań ze strony serca w chorobie Kawasaki [5, 9, 10].

Wnioski

1. Transtorakalne badanie echokardiograficzne najczęściej wystarcza do rozpoznania i monitorowania zmian w tętnicach wieńcowych w przebiegu choroby Kawasaki.
2. Mimo późnego wdrożenia terapii w chorobie Kawasaki może wystąpić regresja zmian w naczyniach wieńcowych.

Piśmiennictwo

1. Shulman S., Rowley A. Does Kawasaki disease have a retroviral aetiology? *Lancet* 1986; 2: 545.
2. Fik M., Białkowski J. Choroba Kawasaki — aktualne poglądy na diagnostykę i leczenie. *Ped. Pol.* 1993; 9: 61–64.
3. Kowalczyk M. Choroba Kawasaki W: Kubicka K., Kawalec W. red. *Kardiologia dziecięca*. Wydawnictwo Lekarskie PZWL, Warszawa 2003; 768–780.
4. Kato H., Ichinose E., Kawasaki T. Myocardial infarction in kawasami disease: clinical analyses in 195 cases. *J. Pediatr.* 1986; 108: 221.
5. Newburger J.W., Takahashi M., Gerber M.A., i wsp. Zaaprobowany raport kliniczny. Rozpoznanie, leczenie i długofalowe postępowanie w chorobie Kawasaki: stanowisko Komitetu ds. Gorączki Reumatycznej, Zapalenia Wsierdzia i Choroby Kawasaki, Rady ds. Chorób Układu Sercowo-Naczyniowego u Młodocianych American Heart Association. *Pediatrics* po Dyplomie 2005; 3: 10–15.
6. Burns J., Mason W.H., Glode M.P. i wsp. Clinical and epidemiologic characteristic of patients referred for evaluation of possible Kawasaki disease. *J. Pediatr.* 1991; 118: 987.
7. Heraton P., Wilson N. Fatal Kawasaki disease caused by early occlusive coronary artery disease. *Arch. Dis. Child.* 2002; 87: 145–146.
8. Iemura M., Ishii M., Sugimura T., Akagi T., Kato H. Long term consequences of regressed coronary aneurysms after Kawasaki disease: vascular wall morphology and function. *Heart* 2000; 83: 307–311.
9. McMorro Tuohy A.M., Tani L.Y., Cetta F. i wsp. How many echocardiograms are necessary for follow-up evaluation of patients with Kawasaki disease? *Am. J. Cardiol.* 2001; 88: 328–330.
10. Hiraishi S., Misawa H., Takeda N. i wsp. Transthoracic ultrasonic visualisation of coronary aneurysm, stenosis and occlusion in Kawasaki disease. *Heart* 2000; 83: 400–405.